

غنی‌سازی محصولات کشاورزی ضرورتی برای حل مشکل گرسنگی سلولی جامعه

محمد جعفر ملکوتی

استاد گروه خاکشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

MJMALAKOUTI@HOTMAIL.COM

MJMALAKOUTI@MODARES.AC.IR

مقدمه

طبق آخرین آمار موجود که توسط رسانه‌های عمومی در اوایل تابستان ۱۳۸۳ اعلام گردید، از جامعه ۷۰ میلیون نفری کشور ۳۰ درصد تغذیه متعادل، ۲۰ درصد پرخوری، ۲۰ درصد کم خوری و ۳۰ درصد بدخوری دارند. این آمار فقط از دیدگاه تامین کالری (۳۰۰۰ کیلوکالری در روز) است. بدیهی است اگر سیر شدن سلول‌های گرسنه بدن در جامعه مطرح گردد، این درصدها بسیار متفاوت بوده و حاکی از کیفیت نامطلوب شرایط تغذیه عمومی جامعه می‌باشد. قاسمی (۱۳۸۲) بیان داشتند که شکم بیش از ۸۶ درصد جامعه سیر می‌باشد ولی درصد بیشتری از این جامعه از کمبود ریزمغذی‌ها رنج می‌برند [۳]. بطوریکه همه می‌دانیم امنیت غذایی هنگامی وجود دارد که مردم به غذای کافی، سالم و مغذی دسترسی داشته باشند. رابطه مثبت و معنی‌دار بین توسعه انسانی و امنیت غذایی وجود دارد. به دلیل حاکمیت سوء تغذیه در کشور، شاخص‌های توسعه انسانی نیز در کشور پائین بوده و تنها در ۹ درصد کشورهای اسلامی توسعه انسانی مطلوب گزارش شده است [۱].

نیاز غذایی سلول‌های بدن از طریق دریافت عناصر غذایی من جمله پتاسیم، فسفر، کلسیم، منیزیم، و ریز مغذیها حاصل می‌شود. وجود عناصر غذایی مورد نیاز در سلول‌های بدن اهمیت فراوان دارند. زیرا تمام فعالیت‌های حیاتی سلول از جمله پیام‌های عصبی، انقباض ماهیچه، حفظ نفوذناپذیری سلول، استحکام تعادل اسید و باز، حرکت مواد محلول از سلولی به سلول دیگر، متابولیسم پروتئین‌ها، چربیها و کربوهیدراتها و تولید انرژی دریافتی توسط سلولها صورت می‌گیرد. عناصر غذایی پرمصرف و کم مصرف اثر معنی‌داری در تجمع عناصر غذایی در بخش خوراکی تولیدات گیاهی دارند. بنابراین مسلماً نقش تغذیه بهینه گیاه (غنی‌سازی) در ارتقاء سلامت گیاه و متعاقباً در سلامت دام و انسان بسیار حیاتی خواهد بود [۲ و ۵].

یکی از راهبردهای مهم توسعه کشاورزی در کشور ارتقاء سطح سلامت جامعه و تحقق شعار پیشگیری مقدم بر درمان است، می‌باشد. توجه به غنی‌سازی مواد غذایی و مهار غلظت آلاینده‌ها در محصولات کشاورزی از جمله راه‌های دستیابی به این خواسته مهم می‌باشد. امروزه در پزشکی از عناصر معدنی روی (Zn) و سلنیم (Se) و از ویتامین‌های A، B و C به عنوان مواد آنتی‌اکسیدان یاد می‌کنند. آنتی‌اکسیدان‌ها موادی هستند که در برخی از مواد غذایی که در تولید آنها مصرف بهینه کود رعایت شده باشد، یافت می‌شوند. این مواد ضمن اینکه ایمنی بدن را افزایش می‌دهند، اثرات زیان‌آور انواع رادیکال‌های آزاد درون سلول‌ها را نیز خنثی نموده و بدن را در مقابل ابتلا به بیماری‌های خطرناک ایمن می‌سازند. از طرف دیگر غنی‌سازی عبارت است از افزایش غلظت عنصر معدنی مفید برای گیاه، دام و انسان که متأسفانه در خاک‌های آهکی جذب آنها کم بوده و حلالیت این نوع عناصر معدنی بسیار پائین می‌باشد و در نتیجه گیاه، دام و انسان؛ کمبود این عناصر به ویژه ریزمغذی‌ها شدیداً مواجه هستند. غنی‌سازی در مزرعه (Enrichment) و یا در مرحله تهیه آرد (Fortification) قابل انجام است که متأسفانه در حال حاضر هیچکدام به صورت جدی در کشور صورت نمی‌گیرد [۴].

نتایج و بحث

در جمع‌بندی می‌توان چنین بیان نمود که:

- رعایت اصول مصرف بهینه کود برای کلیه محصولات زراعی و باغی الزامی است. چه با مصرف بهینه کود علاوه بر افزایش عملکرد، کیفیت محصول نیز افزایش یافته و غنی‌سازی محصولات کشاورزی نیز تحقق پیدا می‌کند. با مصرف محصولات غنی شده علاوه بر ارتقاء سلامت دام و انسان، شادابی جامعه افزایش

می‌یابد.

- اولویت بخشیدن به حاصلخیزی خاک و تغذیه گیاه در راستای تامین امنیت غذایی در برنامه چهارم توسعه و لازم است به مدیریت تلفیقی حاصلخیزی خاک و تغذیه گیاه (ISPNM) اولویت داده شود.
- به ویژه به افزایش مواد آلی به عنوان کلید حاصلخیزی خاک و کشاورزی پایدار در برنامه‌های توسعه بایستی اهتمام جدی ورزید.
- تغییر نگرش امنیت غذایی از تامین کالری مورد نیاز روزانه به حل مشکل گرسنگی سلولی در سبد غذایی جامعه و مصرف نان سبوس‌دار و سایر محصولات کشاورزی غنی شده.

منابع

- [۱] بختیاری، ص. و ز. حقی. ۱۳۸۲. بررسی امنیت غذایی و توسعه انسانی در کشورهای اسلامی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۱۱، شماره ۴۳-۴۳، صفحات ۲۱ الی ۵۱.
- [۲] بلالی، م.ر. و غ.ر. امینی رنجبر. ۱۳۸۲. امنیت جهانی غذا و نقش حاصلخیزی پایدار خاک در آن. کنگره جهانی امنیت غذا و نقش حاصلخیزی پایدار خاک در آن. کنگره جهانی امنیت غذا و نقش حاصلخیزی پایدار خاک در آن، رم، ایتالیا.
- [۳] قاسمی، ح. ۱۳۸۲. امنیت غذا و تغذیه و چالش‌های آینده در کشور. نخستین همایش کشاورزی و توسعه ملی. وزارت جهاد کشاورزی، تهران. ایران.
- [۴] ملکوتی، م.ج. ۱۳۸۲. غنی‌سازی محصولات کشاورزی ضرورتی انکارناپذیر در افزایش عملکرد و ارتقاء سطح سلامت جامعه. نشریه فنی شماره ۳۲۲، نشر آموزش کشاورزی، معاونت تات وزارت جهاد کشاورزی، کرج. ایران.
- [5] Welch, M. 2003. Farming for nutritious foods: Agricultural technologies for improved human health. IFA- FAO Agricultural Conference, Rome, Italy.